

תוכן העניינים

בעמוד

מבוא 3

פרק א' - מירוץ הסמכויות עד לבג"צ בבלי 5

פרק ב' - קו פרשת המים -

בג"צ 1000/92 חוה בבלי נ' ביה"ד הרבני הגדול ואח' 10

פרק ג' - המצב לאחר בג"צ בבלי בבתי המשפט

ובפסיקות עדכניות של בתי הדין הרבניים 13

סיכום 22

ביבליוגרפיה 23

מבוא

המלומד מנשה שאווה כתב בספרו השיפוט בדיני משפחה - לקט מאמרים בצירוף הערות ועדכונים, שמירוץ הסמכויות בין ביהמ"ש האזרחי (בתחילה ביהמ"ש המחוזי ואח"כ ביהמ"ש לענייני משפחה) לבין ביה"ד הרבני נובע מתוכנם וניסוחם של סעיפים 3 ו 4 של חוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), התשי"ג – 1953 (להלן - "חוק שיפוט בתי דין רבניים").¹

המלומד חיים כץ כתב בספרו משפחה ומשפט בישראל - שאלות ותשובות נפוצות, שאין כמעט אה ורע במערכות משפטיות בעולם, לכך שיש סמכות מקבילה בין בית המשפט האזרחי לביה"ד הרבני.²

המלומד חיים כץ כתב, שסמכותו של ביה"ד הרבני נובעת מחוק שיפוט בתי דין רבניים. לדבריו חוק זה נחקק כדי למנוע קרע בעם, בין אלו, שגירושיהם יוכרו ע"י ההלכה, לבין אלו, שגירושיהם יוכרו רק ע"י המדינה.

בתי הדין הרבניים אינם מכירים בתוקפם של גירושין אזרחיים ואם אישה תתגרש בגירושין אזרחיים ותתחתן עם גבר אחר ותלד לו ילדים - ילדים אלה יחשבו, כממזרים, שלא יוכלו לבוא בכלל ישראל. את המצב הזה ביקשה למנוע חקיקתו של חוק שיפוט בתי דין רבניים.³

כשבא לפני עו"ד תיק גירושין ובו הוא מייצג גבר יהודי אזרחי ישראל, עוה"ד ינטה להגיש מהר תביעה לביה"ד הרבני בה יכרוך את ענייני הרכוש והמזונות ובכך יקנה לביה"ד הרבני סמכות לדון בתיק זה ויחסום את האפשרות של האשה ועורך דינה לפנות לביהמ"ש האזרחי באותם נושאים.

לעומת זאת, כשבא לעו"ד תיק גירושין, שבו הוא מייצג אשה יהודיה אזרחית ישראל, עוה"ד ינטה להגיש מהר תביעה לביהמ"ש האזרחי בענייני הרכוש והמזונות ובכך יקנה לביהמ"ש האזרחי סמכות לדון בעניינים אלה ויחסום את האפשרות של הבעל ועורך דינו לפנות לביה"ד הרבני באותם נושאים.

תופעה זו של המירוץ של הצדדים בתיקי גירושין באמצעות עורכי דינם, להגיש תביעה ולקנות סמכות לביהמ"ש האזרחי, או לביה"ד הרבני, קרויה מירוץ הסמכויות.

יובהר, שאשה יהודיה אזרחית ישראל, אינה יכולה להגיש, באמצעות עורך דינה, תביעת גירושין לביהמ"ש האזרחי, שכן עניין זה נמצא בסמכותו הייחודית של ביה"ד הרבני מכוח סעיף 1 של חוק שיפוט בתי דין רבניים.

¹ (ההוצאה לאור של לשכת עורכי-הדין, התשס"ג – 2003) בעמוד 219.

² (ספריית מעריב, אור יהודה, 2003) בעמוד 48.

³ ש.ס., בעמוד 47.

פרק א' מירוך הסמכויות עד לבג"צ בבלי

1. בפסק דינו בבג"ץ בבלי קבע כב' המשנה לנשיא (כתוארו אז) אהרן ברק, שביהמ"ש האזרחי פוסק בסכסוך בין בני זוג לפי הלכת השיתוף "... במסגרתה נקבע כי חזקה על בני-זוג, המנהלים אורח חיים תקין ומאמץ משותף, כי הרכוש שנצבר מצוי בבעלותם המשותפת..."⁴ לעומתו, ביה"ד הרבני פוסק לפי הדין העברי ולפיו אין שיתוף בנכסים בין בני זוג למרות, שחיו לאורך שנים באורח חיים הרמוני ובמאמץ משותף, אלא אם הם קבעו זאת במפורש בהסכם, שהוכח בפני ביה"ד "... על-כן, אם הנכסים רשומים על שם הבעל, הוא יזכה בהם."⁵
 2. תופעה זו, שרווחה במערכת המשפט שלנו עד לבג"ץ בבלי, גרמה למירוך הסמכויות, שכן היא הביאה עורכי דין, שייצגו גברים למהר לביה"ד הרבני להגיש שם את תביעת הגירושין ולקנות סמכות שם, שתחסום את פניית נשותיהם ועורכי דין לביהמ"ש האזרחי, כדי שלקוחותיהם יהנו ממשפט לפי הדין העברי, שכאמור לעיל, אינו מכיר בשיתוף בנכסים בין בני זוג.
 3. היא הביאה עורכי דין, שייצגו נשים למהר לביהמ"ש האזרחי להגיש שם תביעת שיתוף ולקנות סמכות שם, שתחסום את פניית בעליהן ועורכי דינם לביה"ד הרבני, כדי שלקוחותיהם יהנו ממשפט לפי המשפט האזרחי, שכאמור לעיל, מכיר בהלכת שיתוף בנכסים בין בני זוג.
 4. חסימה זו קיבלה תוקף בתחילה מסעיף 18 (2) רישא של חוק בתי המשפט, תשי"ז – 1957 וכיום היא מעוגנת בסעיף 25 (ב) לחוק בית המשפט לענייני משפחה, התשנ"ה – 1995. כב' השופטת ד. בייניש קבעה בסעיף 9 של פסק דינה בבג"ץ 8497/00 **פייג-פלמן נ' פלמן**:
- "הלכה ידועה היא כי כאשר אחת משתי הערכאות - בית-הדין הרבני או בית-המשפט האזרחי (כיום, בית- המשפט לענייני משפחה) - קנתה סמכות לדון בעניין שנתבע בפניה כדין, לא תזקק לאותו העניין הערכאה האחרת, אף אם נתונה לה סמכות-שיפוט מקבילה."⁶
5. סעיף 3 לחוק שיפוט בתי דין רבניים קובע:
"הוגשה לבית דין רבני תביעת גירושין בין יהודים, אם על ידי האשה ואם על ידי האיש, יהא לבית דין רבני שיפוט ייחודי בכל ענין הכרוך בתביעת הגירושין, לרבות מזונות לאשה ולילדי הזוג".
 6. ראשית, עלתה השאלה מהם אותם עניינים, שהינם כרוכים בתביעת הגירושין.

⁴ בג"ץ בבלי שם. בסעיף 4 לפסק דינו של כב' המשנה לנשיא (כתוארו אז) אהרן ברק.

⁵ שם. בסעיף 5 לפסק דינו של כב' המשנה לנשיא (כתוארו אז) אהרן ברק.

⁶ פ"ד נז (2) 118.